

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ: ЗМІСТОВНІ ТА СУБ'ЄКТ-ОБ'ЄКТНІ КОЛІЗІЇ

Ідея європейського цивілізаційного вибору України вже тривалий час посідає провідні позиції на рівні як масової, так і академічної свідомості нашої країни. Фактично тектонічний зсув у напрямі пріоритетів європейського цивілізаційного вибору України відбувся одразу після здобуття Україною державної незалежності: тоді суспільна думка України нетривалий час перебувала в стані вибору між двома альтернативами – представники однієї цивілізаційної парадигми наполягали на доцільності «приєднання України до когорти цивілізованих країн світу», а репрезентанти іншої парадигми виходили з необхідності конкретизувати абстракцію «цивілізованих країн світу» з огляду на європейський культурно-цивілізаційний ареал.

Динамічний процес об'єднання Європи в політичній, господарсько-економічній, безпечній та гуманітарній сферах початку 1990-х років виявився переконливим аргументом на користь другої альтернативи – і от уже понад три десятиліття ідея європейського цивілізаційного вибору безроздільно панує на рівні меморандумів, декларацій, програмних документів і навіть законодавчих норм України.

Однак чимало фахівців зауважують курйозну специфічну особливість: кількісні параметри різноманітних «освідчень у коханні Європі», помножені на знову-таки кількісний часовий параметр, який перевищив уже три десятиліття, чомусь ніяк не втілюється в ті нібито передбачені другим законом діалектики якісні зміни, які від самого початку були і продовжують залишатися нині цільовим орієнтиром Вавилонської вежі меморандумів, декларацій, програмних документів і законодавчих норм України на користь ідеї європейського цивілізаційного вибору. Причина цієї колізії і можливі шляхи її розблокування утворюють предметне поле цієї статті.

Ключові слова: європейський цивілізаційний вибір України, соціокультурна сфера, альтернативи суспільного розвитку, суспільна думка, причинно-наслідкові зв'язки, концептуальні пріоритети.

Oleksandr TSYBIN

EUROPEAN CIVILIZATIONAL CHOICE OF UKRAINE: CONTENTIAL AND SUBJECT- OBJECT COLLISIONS

The idea of Ukraine's European civilizational choice has long occupied leading positions at the level of both mass and academic consciousness of our country. In fact, a tectonic shift in the direction of the priorities of Ukraine's European civilizational choice occurred immediately after Ukraine gained state independence: then, for a short time, Ukrainian public opinion was in a state of choosing between two alternatives – representatives of one civilizational paradigm insisted on the expediency of "Ukraine's joining the cohort of civilized countries of the world", while representatives of another paradigm proceeded from the need to concretize the abstraction of "civilized countries of the world" at the expense of the European cultural and civilizational area.

The dynamic process of European unification in the political, economic, security and humanitarian spheres of the early 1990s turned out to be a convincing argument in favor of the second alternative – and for more than three decades now the idea of a European civilizational choice has reigned supreme at the level of memorandums, declarations, program documents and even legislative norms of Ukraine.

However, many experts note a curious specific feature: the quantitative parameters of various “declarations of love to Europe”, multiplied by the quantitative time parameter, which has already exceeded three decades, for some reason does not translate into those qualitative changes supposedly foreseen by the second law of dialectics, which from the very beginning were and continue to be the target reference point of the Tower of Babel of memorandums, declarations, program documents and legislative norms of Ukraine in favor of the idea of a European civilizational choice. The reason for this collision and possible ways to unblock it form the subject field of this article.

Key words: European civilizational choice of Ukraine, socio-cultural sphere, alternatives of social development, public opinion, cause-and-effect relationships, conceptual priorities.

Власне, порожнинність результатів європейського цивілізаційного вибору України постає тим об’єктивним **проблемним фактором**, який **актуалізує потребу** його рефлексійного, аналітичного й компаративного препарування. Зрозуміло, що порожнинність результатів – це наслідок, який може бути (і здебільшого є!) обумовленим різними причинами. Дослідники наводять чималий перелік таких причин і так само багатоманітну їхню ієрархію значущості.

В аргументаційному сенсі найбільш імпонує концептуальний підхід, відповідно до якого основною причиною (передумовою) цивілізаційних блукань України є змістовна й критеріальна невизначеність цієї предметної сфери. Не випадково народна мудрість багатьох соціокультурних ойкумен констатує: найдовше блукає той, хто не знає, куди йде.

Той факт, що після здобуття Україною державної незалежності фактор цивілізаційного вибору створив своєрідне середовище концептуальної гравітації, не викликає ні сумнівів, ні заперечень, адже «міжцивілізаційний антагонізм лежить в основі політичного і геополітичного протистояння. Не випадково, згідно з оцінками більшості представників експертного середовища, в оглядовому майбутньому зіткнення геополітичних інтересів буде реалізовуватися як зіткнення цивілізацій, а найважливіші демаркації і безкомпромісні конфлікти визначатимуться соціокультурними аргументами» [1, с. 15–16].

Інша річ, що середовище концептуальної гравітації цивілізаційного вибору залишається змістовно невизначеним, стереотипно спрощеним і здебільшого світоглядно інфантильним. Логіка наративу, який із незначними доповненнями існує вже понад три десятиліття, полягає в тому, що Україна – плоть від плоті Європа, що вона ледь не імператив і змістовна квінтесенція Європи як цивілізаційного феномена. Часто таку аргументацію намагаються ілюстративно посилити історичними прикладами, згідно з якими українки були європейськими королевами, а українські козаки врятували Відень і Європу загалом від османського поневолення. Не будемо заглиблюватися в аспект аргументаційної переконливості подібних ілюстрацій – обмежимося лише констатацією очевидного: «Домінуванню шаблонів і стереотипів не може не викликати відчуття незавершеності, неостаточності й невідповідності канонам наукової верифікації, проте наша сучасність оперує лише таким «глобусом» смислів і значень» [2, с. 20].

Фантазмагорія (чи пак – ілюзії та алюзії) цивілізаційного підходу в сучасній Україні (зрештою, не лише в Україні) не вичерпується наведеними ілюстраціями, а поширюється практично на всі сфери суспільної життєдіяльності. Вона генетично, генеалогічно зумовлена наявним соціокультурним форматом, котрий є результатом симбіозом узвичаєних стереотипів, соціальних норм і автоматизмів дії, що сформувалися й набули ледве не імперативних ознак аж ніяк не раптом і здебіль-

шого не під примусом, а внаслідок закономірного закріплення на рівні світоглядних нормативів тривалих тенденцій соціальної спонтанності.

Доводиться констатувати, що за станом на сьогодні **проблема теоретико-концептуальних лакун європейського цивілізаційного вибору України є недооціненою за критерієм глибини і теоретико-практичною неоднозначністю**. Не сприяє розв'язанню цього проблемного вузла той прикрий факт, що більшість публікацій за цим предметним профілем зловживають декларативністю, абстрактним візіонерством і маніфестуванням благих намірів. Натомість ознак нагальної потреби набуває осмислення потенціалу й альтернатив європейського вибору на підставі системного та змістовного аналізу з подальшим якщо не консенсусом, то хоча б конвенційною згодою фахового середовища щодо бажаних пріоритетів і преференцій здійснюваного Україною цивілізаційного вибору.

Теоретико-концептуальний рівень додатково ускладнюється, проблематизується й актуалізується різномудрими європейських цінностей навіть на рівні досліджень, репрезентованих авторами, скажімо так, «Великої Європи»: справді, ментальні й аксіологічні автоматизми буттєвої повсякденності Греції та Норвегії, Португалії та Данії, Німеччини та Іспанії в багатьох аспектах є настільки різними й навіть несумісними, що наратив із приводу нормативно ієрархізованої сукупності європейських цінностей як нібито факту нашого сьогодення набуває відверто профанативних ознак.

Показовою в цьому сенсі є книга Юліуса Еволи «Повстання проти сучасного світу», в якій автор аналізує симптоми світоглядної і аксіологічної хвороби західної цивілізації і тих популістських збочень, які відреконструюють фатальні тенденції ознаками прогресу сучасного світу (Evola, 2018). Критичне вістря цієї алармістської праці не обмежується викриттям згубних наслідків споживацтва й витіснення гуманізму технологізмом: автор систематизує причини та процеси, які справили руйнів-

ний вплив на «світ Традиції» – те, що, на переконання Юліуса Еволи, він вважає «найвищими цінностями, ідеалами, віруваннями і кодексами поведінки, що утворюють основу західної цивілізації». Руйнування цього «світу Традиції» за смисловою і значеннєвою критеріальністю еквівалентне епічному полотну Рембрандта «Викрадення Європи» (De roof van Europa).

Ще одна резонансна книга Юліуса Еволи «Люди серед руїн» постає системним викриттям згубного матеріалізму та небезпечних химер прогресу [3, р. 332]. На думку Еволи, нам випало жити в епоху все більш посилюваних чвар і хаосу. Відповідно до концептуалістики автора, сили історії складаються з двох фракцій: руйнівників історії та тих, хто розуміє цінність і значення Традиції. Останні стоять у цьому світі руїн на вищому щаблі з огляду на свою спроможність до самопожертви та здатність сприймати дійсність адекватно – в усій повноті її багатоманітної контрверсійності, амбівалентності та необхідності робити відповідальний екзистенційний вибір.

Продовженням цього концептуального тренду є книга Рене Генона «Криза сучасного світу», в якій автор викриває «західне збочення»: втрату традицій, превалювання акціонізму над ґрунтовним знанням, нестримний індивідуалізм і загальний соціальний хаос [4]. Реакція автора на такі виклики була в класичному сенсі інтелектуальною: вона передбачала об'єднання інтелектуальних лідерів, спроможних повернути Захід до його автентичних цивілізаційних витоків.

Важливим фактором, який визначає специфіку європейського цивілізаційного вибору України, є глобальний світопорядковий контекст, на тлі якого нашій країні доводиться робити свій вибір. Тут – неозоре поле аналізу, висновків і рефлексій, починаючи з влучної сентенції Рене Генона про те, що «Європа – це кладовище аристократій, цвинтарна тиша на якому для рефлексійного вуха є більш промовистою, ніж грім під час найбільшої грози» [4, р. 72]. Якщо аналітична діагностика

Рене Генона щодо Європи як кладовища аристократій відповідає дійсності, то варто ретельніше підійти до цивілізаційного вибору на користь Європи чи пак – на користь саме такої Європи (на жаль, сьогодні доводиться мати справу лише з такою Європою).

Ще однією істотною причинно-наслідковою зв'язкою цивілізаційних блукань України пов'язаний з аспектом суб'єкт-об'єктних колізій. Як слушно зауважують провідні вітчизняні фахівці в галузі суспільствознавства, «людина не може вибрати культуру, бо культура сама «вибирає людину» – в тому сенсі, що неухильно притаманна їй за результатами самої логіки життєвого процесу так само, як певна етнічність, мова та інші успадковані атрибути соціального буття. Натомість вибір людиною цивілізаційного вектора (напряму, ієрархії) цілком можливий і за багатьох обставин навіть неминучий» [5, с. 629].

Проте вибір як окремим індивідом, так і суспільством загалом цивілізаційного вектора (напряму, ієрархії) не може бути довільним, здійсненим на волонтаристських принципах: він має **відштовхуватися від певного рівня сумісності, валідності й когерентності того цивілізаційного надбання, яке є в розпорядженні суб'єкта вибору, та тих цивілізаційних пріоритетів, які беруться за цивілізаційний орієнтир об'єктом цивілізаційного вибору.** Суто гіпотетично можлива ситуація абсолютного ігнорування цієї вимоги, але фатальність наслідків такого цивілізаційного вибору спрогнозувати не важко.

Так ми мимоволі приходимо до іронічного й дещо парадоксального висновку: **загалом суб'єктність цивілізаційного вибору є ілюзійною, позаяк формальний суб'єкт дуже обмежений у питанні того можливого діапазону цивілізаційного вибору, який може розраховувати на успіх за фактом праксеологічної імплементації вибраних цивілізаційних пріоритетів і преференцій.**

Можна навіть спробувати (принаймні, такі зусилля апіорі не є марними) вивести

математичну формулу, яка окреслюватиме межі діапазону цивілізаційних взірців і запозичень, котрий дає змогу розраховувати на *post factum* успіх цивілізаційного вибору. Отже, решта опцій цивілізаційного вибору, яка не ввійшла до визначеного діапазону, є апіорі безперспективною, контрпродуктивною і загалом згубною за критерієм наслідків для суб'єкта цивілізаційного вибору.

Чому наведені причинно-наслідкові зв'язки є настільки жорсткими? Тому, що **«кожне соціокультурне середовище конкретно-історичного формату володіє власними уявленнями про нормативність, бажаність і неприйнятність** щодо найрізноманітніших аспектів своєї життєдіяльності. Такі уявлення більшою чи меншою мірою обов'язково відрізняються від аналогічних уявлень не лише інших соціокультурних середовищ, а й від власних уявлень, притаманних іншій конкретно-історичній стадії свого розвитку. Як наслідок, **репрезентанти різних соціокультурних ойкумен застосовують різні стереотипні маркери, смислові й критеріальні лекала, а також, послуговуючись терміном Вільфредо Парето, сітку дериватів»** [2, с. 17–18].

Інакше кажучи, соціокультурні реалії, котрі лежать в основі цивілізаційного вибору, утворюють ту категоричну сітку смислів і значень, яка істотно позначається на специфіці світоглядної картини світу та ієрархії аксіологічних, етичних, сенсожиттєвих лекал суб'єктів цивілізаційного вибору. Брати за взірець принципово інші соціокультурні преференції вкрай ризиковано з огляду на непередбачуваність наслідків – зокрема, така інкорпорація може призвести не до креативного й евристичного сплеску, а до світоглядної релятивізації і загалом до руйнування сітки смислів і значень.

Також не варто забувати, що надбання матеріальної (а духовної і поготові) культури та цивілізації можуть виявитися функціонально недостатніми чи інструментально надмірними, а тому контрпродуктивними й недоречними для забезпечення належних відповідей на наявні

виклики, проблеми та безпеки. Як наслідок, відбувається спрощення та примітивізація культурно-цивілізаційної складової життєдіяльності, а інколи й абсолютна відмова від попереднього способу життєдіяльності та його ще в недалекому минулому звичного атрибутивного супроводу.

Це виразно простежується на прикладі життєдіяльничої примітивізації Британії після виведення звітні римської адміністрації і легіонів у 407 році: попри те що значна частина римлян та їхніх проксі залишилися на острові й продовжувала вважати себе складовою Римської імперії, їхній спосіб життєдіяльності з року в рік зазнавав щоразу більшого спрощення – *по-перше*, всі амбітні інфраструктурні проекти було згорнуто; *по-друге*, оскільки утримання розкішних садиб було утрудненим, то поруч із ними почали будувати щось на кшталт землянок часів, які передували римській інвазії на острів; *по-третє*, гроші втратили свій статус універсального еквівалента, а циркуляція товарів і послуг відбувалася в режимі бартерного обміну і взаємозаліків.

Наведеним переліком сутність дегенеративних тенденцій, звичайно, не вичерпується, проте і їх цілком достатньо для розуміння відповідей на більшість запитань, які починаються зі слова «як». А що стосується запитань, які починаються зі слова «чому», то тут варто зробити окреме пояснення: в основі наведених докорінних змін була не світоглядна, ментальна й аксіологічна деградація, а тривіальний економічний регулятив *рентабельності*: саме він регламентував недоцільність попереднього способу життя й відмову від нього на користь більш адекватних потребам часу форм і типів життєдіяльності.

Політичне навантаження цивілізаційного генезису загалом і цивілізаційного вибору зокрема не підлягає сумніву, а **сутність політичної складової цивілізаційного вибору полягає в тому, що цивілізаційний вибір є насамперед вибором політичним** (принаймні в інтерпретації специфіки політичних процесів і явищ в інтерпретації Карла Шмітта та Шанталь Муфф, тобто

як сфери управлінських рішень на підставі чіткого розуміння національних інтересів і відмінностей «Нас» від «Не Нас»).

Окрім того, що політична навантаженість цивілізаційного вибору сама по собі містить чимало проблемних підтекстів, у прикладному випадку суспільного буття України попередньої третини століття міститься ще одна істотна проблема складова, яка полягає в тому, що в абсолютній більшості випадків суспільно-політична еліта України не усвідомлювала ні змістовної ієрархії національних інтересів, ні відмінностей «Нас» від «Не Нас» як фундаментальної детермінанти цивілізаційного вибору, її змістовної сутності й конкретно-історичної потреби: політико-управлінський наратив України був не принциповим, екзистенційним і сенсожиттєвим, а суто ритуальним, популістським і демагогічним – таким, що обслуговує поточні потреби в отриманні кредитів, легітимації міжнародного статусу окремих персон і політичних сил тощо.

Ще одним істотним проблемним фактором, що стояв на заваді здійсненню Україною ефективного й недвозначного цивілізаційного вибору, була (і значною мірою продовжує залишатися) регіональна цивілізаційна неоднорідність України. Значною мірою вона зумовлена специфікою зовнішніх впливів на різні регіони України: приміром, **політичні та господарсько-економічні еліти південного сходу України тривалий час перебували в тісній залежності від російських енергоресурсів, виробничих замовлень і фінансового забезпечення, тому педалювання ними проросійського цивілізаційного вектора було не лише цілком передбачуваним, а й значною мірою безальтернативним**. Щоб отримати інші наслідки, потрібне функціонування інших причин, які будуть валідними наслідком.

Значущим фактором регіональної цивілізаційної неоднорідності українського суспільства доби державної незалежності були спроби регіональних політичних і господарсько-економічних еліт використувати так звані відцентрові цивілізаційні

проекти як засіб, з одного боку, політичного тиску на офіційний Київ, а з іншого боку, як інструмент втримання регіонального електорату в сфері свого інформаційного, пропагандивного та політичного впливу. Такий тренд набув найбільшого піднесення в часи розквіту парламентських земляцтв наприкінці 1990-х – у першій декаді 2000-х років.

Загалом виклики й небезпеки, з якими Україні доводиться мати справу в сегменті інформаційного забезпечення цивілізаційного вибору, варто ієрархізувати за критерієм значущості так: *по-перше*, це загальна недооцінка значення цивілізаційного вибору як драйвера абсолютної більшості суспільно-політичних процесів; *по-друге*, це недостатня змістовна виразність у висвітленні наявних альтернатив, загроз і викликів; *по-третє*, це відсутність аргументаційної та інтерпретативної прозорості й транспарентності як категорично необхідної передумови загальносуспільного консенсусу або хоча б конвенціоналізму щодо ключових альтернатив.

Для зміни ситуації на краще ситуації із цивілізаційним вибором України ключового значення набуває потреба в дотриманні інформаційно-комунікативної прозорості – того, що англійською має назву free speech (себто свобода слова). Також необхідне ретельне врахування напрацьованих наукою канонів аргументаційної переконливості – інакше кажучи, якщо застосувати термінологічні маркери суб'єктів і арбітрів, то ними, в принципі, може бути кожен, хто запропонує найбільш переконливу інтерпретаційну версію, яка ляже в основу фахового й загалом національного консенсусу чи хоча б конвенціоналізму щодо цивілізаційного вибору.

Так само заслуговує на увагу варіативність способів імплементації цивілізаційного вибору в практичній площині: річ у тім, що цілком можлива ситуація, за якої цивілізаційний вибір здійснюється та реалізується латентно й неафішовано. Здебільшого це відбувається тоді, коли країна володіє таким історичним і соціокультурним досвідом, висновки з якого є

очевидними для абсолютної більшості суспільства, тому мозкові штурми в таких випадках є вочевидь зайвими й недоречними.

Інша річ, коли історичний і соціокультурний досвід є амбівалентним, а на додаток ще й існує негативна інерція політико-управлінського стереотипізму, яка підлягає викоріненню лише внаслідок принципових оцінок із боку суспільної думки і громадянського суспільства. Україна сучасного формату належить до другого типу країн, тому в її випадку **ефективність цивілізаційного вибору перебуває в прямопропорційній залежності від рівня суспільної і політичної уваги, яка приділяється питанню цивілізаційних альтернатив.**

Що стосується етапності здійснення цивілізаційного вибору, то він складається з двох фаз: *перша* полягає в напрацьованні смислової, значеннєвої і концептуальної визначеності щодо цивілізаційного вибору загалом і його конкретних альтернатив та предметних кейсів зокрема; *друга фаза* пов'язана з управлінською, організаційною і технологічною складовими імплементації теоретичних уявлень на практиці. Загалом така фазовість є інваріантною – у тому сенсі, що вона доцільна й навіть обов'язкова для будь-яких країн та історичних етапів їхнього розвитку.

Єдина конкретно-історична особливість полягає в тому, що в часи інформаційного суспільства очікують значно більшого рівня інформаційного забезпечення й аргументованої переконливості щодо тієї чи іншої версії цивілізаційного вибору, ніж у часи первісного поширення християнства й епохи буржуазних революцій. Так само з управлінською, організаційною і технологічною складовими імплементації цивілізаційного вибору в наш час пов'язано значно більше вимог, ніж у часи завоювань Олександра Македонського та Пунічних воєн між Римом і Карфагеном.

Підсумовуючи, можна констатувати необхідність щонайменше трьох принципів, котрі водночас є і критеріями, на підставі яких доцільно здійснювати вибір з-поміж різних цивілізаційних альтернатив. І ці принципи, між іншим, мають ключове

значення не лише для політичного життя, а й для функціонування суспільства в усіх ключових сферах його життєдіяльності.

Отже, *перший принцип* – це **принцип реалізму**, тобто реалістичного, а не ілюзійного чи віртуального сприйняття суспільної дійсності, як у всезагальному форматі, так і в сенсі місця і значення *України для цього формату*.

Другий принцип – це **принцип прагматизму**, який означає насамперед і головне дотримання в кожному прикладному кейсі національних інтересів України, а не оперування наративом розмитих абстракцій і політкоректних евфемізмів, за якими практично неможливо розгледіти ні змістовний, ні цільовий стрижень.

Третій принцип – це **принцип інструментальної ефективності**. У цьому разі йдеться про засоби досягнення мети, які є максимально дієвими за конкретно-історичних обставин. Інструментальна ефективність тісно пов'язана із цивілізаційною ідентичністю у форматі когерентності особливостям історичної спадкоємності суб'єкта цивілізаційного вибору, несуперечливості на рівні його ментальності, аксіологічних і етичних імперативів колективної свідомості. Інакше кажучи, **існують певні обмеження за критерієм фактичної цивілізаційної ідентичності, які слід враховувати під час вибору на користь тієї чи іншої цивілізаційної моделі**.

Слід зауважити, що, попри численні недоліки й проблемні виклики сьогодення для України, існує декілька стратегічних переваг теперішньої ситуації, одна з яких пов'язана з тим фактом, що після численних зволікань Європи з наданням допомоги Україні у її протистоянні Росії ми, висловлюючись фігурально, відрізали пуповину своїх зобов'язань перед Європою і озирань на Європу. Віднині Європа для нас не є беззаперечним авторитетом. Можливо, ми для Європи є, але вочевидь не вона для нас. Тому, як влучно зауважив Василь Симоненко, «нехай мовчать Америки й Росії, коли я з тобою говорю».

Сукупність досвідних даних протистояння України агресії з боку Росії уви-

разила **потребу в здійсненні Україною власного, питомо українського цивілізаційного вибору**. Модель самодостатнього цивілізаційного проєкту України відштовхується від того, що Україна як цивілізаційне явище нараховує понад тисячу років, упродовж яких відбувалося еволюціонування і спадкоємнісне закріплення широкого діапазону цивілізаційних складових, зокрема світоглядних, культурних, ментальних, ціннісних, моральних та інших. Ніхто – навіть серед геополітичних суперників України – не заперечує, що наш народ володіє всіма необхідними для повноцінного цивілізаційного проєкту духовними й символічними передумовами.

На жаль, цими передумовами успіх цивілізаційного проєкту не вичерпується, бо для такого успіху потрібні ще дві складові: по-перше, належний матеріально-технічний супровід цивілізаційного будівництва, а по-друге, ефективна політико-управлінська вертикаль, яка коректно і своєчасно усвідомлює виклики й загрози, що виникають перед країною, і формулює на ці виклики та загрози адекватні й знову-таки своєчасні відповіді.

Наведемо простий приклад, який ілюструє невідповідність означеним вимогам: навіть попри глобалізаційну взаємозумовленість господарсько-економічних процесів у сучасному світі, політична економія оперує чіткими маркерами, недотримання яких ставить під загрозу економічний суверенітет країни, а отже, і її політичну суб'єктність як спроможність приймати рішення без озирання на зовнішні фактори впливу – наприклад, у визначальних сферах економіки критичним вважається залежність показників імпорту від одного зовнішнього джерела понад 25%; натомість залежність України від Росії за показником імпорту газу впродовж усього часу з моменту набуття державної незалежності перевищувала 80%, а в окремі роки навіть 90%.

Чи могла Україна за таких обставин приймати суб'єктні, політично суверенні рішення щодо таких чутливих для Росії

аспектів, як власний повноцінний цивілізаційний проєкт, питання риторичне, бо негативна відповідь на нього очевидна. Таким чином, за станом на сьогодні цілком очевидні як наявні передумови для реалізації Україною самодостатнього цивілізаційного проєкту, так і ті недоліки й лакуни, без урахування й заповнення яких такий цивілізаційний проєкт є неможливим у принципі.

Висновки. Замість того щоб і надалі практикувати натужні й хаотичні спроби ототожнити себе з певною цивілізаційною тенденцією сучасності, більшу увагу потрібно приділяти власному цивілізаційному розвитку України. Якщо Україна забезпечить собі повноцінний цивілізаційний розвиток, то питання цивілізаційної ідентифікації буде зайвим. Якщо ж ми не володітимемо виразною **цивілізаційною ідентичністю**, то *цивілізаційна ідентифікація* не зможе компенсувати відсутність **цивілізаційної ідентичності**.

Під час вибору з-поміж цивілізаційних альтернатив слід керуватися насамперед двома факторами: по-перше, *цивілізаційною сумісністю* (несуперечливістю на рівні цивілізаційної ідентичності, ментальності, аксіологічних і етичних імперативів колективної свідомості); по-друге, *відповідністю національним інтересам*.

Таким чином, в основі вибору на користь певної цивілізаційної альтернативи має перебувати **відповідність цієї альтернативи як національним інтересам, так і наявній цивілізаційній ідентичності** у форматі когерентності особливостям історичної спадкоємності суб'єкта цивілізаційного вибору, несуперечливості на рівні його ментальності, аксіологічних, етичних та інших імперативів колективної свідомості.

Ефективний цивілізаційний вибір передбачає синхронізацію не лише його пріоритетів на особистісному, суспільному та державному рівнях, а й засобів, інструментів, механізмів досягнення такої мети. Оскільки цивілізаційні цінності переходять з індивідуальної площини у сферу суспільної свідомості переважно завдяки комунікації, популяризації і просвітництву, то інформаційний супровід цивілізаційного вибору набуває пріоритетного значення.

Україні важливо, щоб інформаційне забезпечення таких потреб було об'єктивним, неупередженим, збалансованим, здійснюваним на принципах деліберативної демократії. Недотримання таких вимог призводить до спотворення уявлень громадської думки як щодо феномену цивілізаційного вибору загалом, так і з приводу переваг і недоліків цивілізаційного вибору конкретно-історичного формату.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Самчук, З. Ф.** (2020). Текст політики на тлі цивілізаційних контекстів і підтекстів як відсутній елемент освітнього дискурсу. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. Голов. ред. О. П. Кивлюк. Київ: Науково-інформаційне агентство «Наука-технології-інформація». Випуск 24 (6), 7–22.
2. **Сливінський, А.** (2024). Соціокультурна взаємодія як фактор еволюціонування людства. *Вища освіта України*. № 2. С. 14–27.
3. **Evola, J.** (2018). *Revolt Against the Modern World: Politics, Religion, and Social Order in the Kali Yuga*. Inner Traditions. 418 p.
4. **Guénon, R.** (2018). *The Crisis of the Modern World*. Sophia Perennis. 125 p.
5. **Рафальський, О. О., & Самчук, З. Ф.** (2018). *Цивілізаційні перехрестя сучасного суспільства*. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 688 с.

REFERENCES

1. **Samchuk, Z.F.** (2020). Tekst polityky na tli tsyvilizatsiinykh kontekstiv i pidtekstiv yak vidsutnii element osvitnoho dyskursu [The policy text against the background of civilizational contexts and subtexts as a missing element of educational discourse]. *Osvitnii dyskurs: zbirnyk naukovykh prats*. Holov. red. O.P. Kyvlyuk. Kyiv: Naukovo-informatsiine ahentstvo "Nauka-tehnolohii-informatsiia". Issue 24 (6). P. 7–22 [in Ukrainian].
2. **Slyvynskiy, A.** (2024). Sotsiokulturna vzaiemodiia yak faktor evoliutsionuvannia liudstva. *Vyshcha osvita Ukrainy* [Sociocultural interaction as a factor in the evolution of humanity]. *Vyshcha osvita Ukrayiny*, 2, 14–27 [in Ukrainian].
3. **Evola, J.** (2018). *Revolt Against the Modern World: Politics, Religion, and Social Order in the Kali Yuga*. Inner Traditions. 418 p. [in English].
4. **Guénon, R.** (2018). *The Crisis of the Modern World*. Sophia Perennis. 125 p. [in English].
5. **Rafalskyi, O.O., & Samchuk, Z.F.** (2018). Tsyvilizatsiini perekhrestia suchasnoho suspilstva [Civilizational crossroads of modern society]. Kyiv: IPIEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy. 688 p. [in Ukrainian].